

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БЕРДЯНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Історія української культури

(назва освітнього компоненту)

ПРОГРАМА

обов'язкової навчальної дисципліни

підготовки

бакалавра

(назва ступеня вищої освіти)

спеціальності

035 Філологія

(шифр і назва спеціальності)

спеціалізації

035.041 германські мови та літератури (переклад включно),

(шифр і назва спеціалізації)

перша – англійська

освітньо-професійної програми «Філологія (германські мови та літератури

(назва освітньо-професійної програми)

(переклад включно), перша – англійська, друга – німецька)»

Бердянськ, 2018

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Королевська Ю. Ю. старший викладач кафедри історії та філософії

Обговорено та рекомендовано вченою радою факультету філології та соціальних комунікацій Бердянського державного педагогічного університету 01.09.2018 р., протокол №01.

ВСТУП

Програма обов'язкової навчальної дисципліни «Історія української культури» складена відповідно до освітньо-професійної програми «Філологія (германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська, друга – німецька)» підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, галузі знань 03 Гуманітарні науки, спеціальності 035 Філологія, спеціалізації 035.041 германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська.

Предметом навчальної дисципліни є історичний розвиток української культури.

Міждисциплінарні зв'язки: історія України, філософія, історія зарубіжної літератури.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Мета курсу «Історія української культури» – вивчення основних періодів розвитку української культури, проблеми етногенезу та культурогенезу українського народу, аналіз історичної специфіки української національної культурної традиції, що постає невід'ємною умовою формування ціннісних орієнтирів та гуманізації сучасного українського соціокультурного простору.

1.2. Основним завданням вивчення дисципліни «Історія української культури» є ознайомити студентів з основними історичними періодами становлення феномену української культури, закономірностями її функціонування і розвитку, формування у студентів поглибленого розуміння фундаментальних понять і категорій української культури, оволодіння сучасними методами культурологічного аналізу, розуміння тенденцій сучасних соціокультурних трансформацій в українській культурі.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні набути таких компетентностей та продемонструвати результати навчання:

Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач	Програмні результати навчання
ІК. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми в філологічній галузі, що передбачає застосування певних теорій та методів мовознавства та літературознавства, і характеризується комплексністю та невизначеністю умов. ЗК 01. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні. ЗК 02. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку	ПРН 05. Уміє працювати з теоретичними та науково-методичними джерелами (зокрема цифровими), видобувати, обробляти й систематизувати інформацію, використовувати її у професійній діяльності. ПРН 13. Ефективно спілкується в науково-навчальній, соціально-культурній та офіційно-ділових сферах; виступає перед аудиторією, бере участь у дискусіях, обстоює власну думку (позицію), дотримується культури поведінки й мовленнєвого спілкування. ПРН 15. Здатний учитися впродовж життя і вдосконалювати з високим рівнем автономності набуту під час навчання кваліфікацію. ПРН 16. Здатний аналізувати й вирішувати соціально та особистісно значущі світоглядні проблеми, приймати рішення на підставі сформованих ціннісних

суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя. ЗК 04. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів). ЗК 05. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.	орієнтирів, визначати власну соціокультурну позицію в полікультурному суспільстві, бути носієм і захисником національної культури.
---	--

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 3 кредити ЄКТС / 90 годин.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Тема 1. Історія української культури як навчальна дисципліна. Поняття культури та її зміст. Світова та українська культурологічна думка. Сутність української культури в контексті основних культурологічних парадигм. Поняття національного типу культури та його особливості в Україні. Специфічні риси української ментальності. Становлення української культури як продукту людської спільноти. Складові української культури. Українське мистецтво як квінтесенція художньої культури. Види українського мистецтва. Предмет та завдання навчальної дисципліни.

Тема 2. Витоки української культури. Первісна (архаїчна) культура та її головні риси. Архаїчні культури на теренах України: особливості трипільської та інших археологічних культур. Культурний процес кіммерійського, скіфського і сарматського періодів. Зарубинецька і черняхівська культура та їх місце в культурному надбанні слов'ян. Венеди, анти і склавини, їх пам'ятки та матеріальна культура. Духовна культура давніх слов'ян. Міфологічний характер первісного мислення та освоєння світу. Міфологічні уявлення слов'ян. Феномен античного типу культури. Характерні риси еллінської та давньоримської культур. Політичні та правові традиції. Антична наука, освіта, філософія та мистецтво. Античність і українська культура: скіфсько-античні взаємовпливи. Торгові й культурні зв'язки з античними містами-державами Північного Причорномор'я. Вплив античної культури на становлення вітчизняної та світової культури.

Тема 3. Культура Київської Русі. Поняття та періодизація середньовічного типу культури на теренах Західної та Східної Європи. Християнський характер культури середньовіччя. Головні ознаки культури цієї доби. Романський та готичний стилі в архітектурі та образотворчому мистецтві. Місце та значення середньовіччя в розвитку світової культури. Культура Київської Русі у IX – XIII ст. Етнокультурні риси українського середньовіччя. Християнсько язичницький синкретизм як його світоглядна основа. Особливості релігійного життя. Початок писемності, освіти і наукових знань. Архітектурні пам'ятки. Монументальний живопис, станкові твори та мініатюри. Народна культура Київської Русі. Українська культура під гнітом татаро-монгольської навали. Давньоруська культурна спадщина у східноєвропейському ареалі культурних традицій.

Тема 4. Культурні процеси за литовсько-польської та польсько-козацької доби. Ренесанс в європейській культурі: загальна характеристика, ідейні та естетичні засади. Гуманістичний характер ренесансної культури. Творчі здобутки італійського Ренесансу, його видатні представники. Специфіка Північного Відродження. Історична обумовленість та сутність Реформації. Спадкоємність культури Київської Русі та творче осмислення нових цінностей західноєвропейського Ренесансу в українській культурі. Особливості культурної еволюції України у складі Великого князівства Литовського. Правовий та мовний статус. Писемність, література. Україна у складі Речі Посполитої. Доба українського Передвідродження. Утвердження гуманістичних ідей в умовах релігійного протистояння. Поширення просвітництва та відродження ідеалів

ранньохристиянської культури. Братський рух та його культурні здобутки: повернення до візантійської спадщини, підтримка шкільництва, розвитку української філології, книгописання та книгодрукування. Києво-Могилянська колегія (академія). Нові явища в галузі церковної культури: перекладна та полемічна література, греко-православне богослужіння. Місце Ренесансу в світовій та вітчизняній культурі.

Тема 5. Українська культура доби козацько-гетьманської держави. Українське бароко. Раціоналізм як світоглядне підґрунтя культури Нового часу. Культурні наслідки соціально-економічних і політичних перетворень. Типологічні риси культури Нового часу. Наукоцентризм та народження дослідно-експериментальної науки. Здобутки мистецтва епохи Модерну. Реформація церкви та освіти в Україні, розвиток науки. Розвиток і поширення друкарської справи. Українська барокова література. Українське бароко в архітектурі, образотворчому мистецтві, граверстві. Передумови формування українського театру. Музичне мистецтво України другої половини XVII – XVIII ст. Вплив української культури на розвиток культурних процесів Росії. Козацтво та його роль у формуванні національної самовизначеності української культури. Становлення культури Слобожанщини у XVII – XIX ст. Ренесансні тенденції в розвитку міської культури. Шкільний та ярмарковий театр. Вертеп. Жанри побутового музикування. Відродження храмового та цивільного будівництва. Кам'яна і дерев'яна архітектура. Стильові ознаки оборонних споруд. Монументальне та станкове малярство. Становлення світського живопису, портрет. Жанрове оновлення усної народної творчості. Декоративно-ужиткове мистецтво.

Тема 6. Культура в час пробудження української національної свідомості. Соціально-політичні ідеали Просвітництва. Просвітницький ідеал людини та суспільства. Українське Відродження як відбуття ідей Просвітництва. Особливості українського національного Відродження та його соціальна база. Скасування гетьманщини. Формування української національної свідомості. Народно-побутова культура та її роль у збереженні національно-культурних традицій. Формування української інтелігенції та громадсько-просвітницька діяльність українських товариств. Становлення нової української літератури, драматургії та поезії. Формування національної композиторської школи. Художня освіта. Діяльність мистецьких об'єднань. Український музично-драматичний театр. Наукове відродження пам'ятників української давнини. «Українська ідея» як культурна парадигма. Етнографічні елементи в образотворчому мистецтві. Національно-регіональна своєрідність української культури та форм опосередкування «іншомовних» культурних впливів на Лівобережній та Правобережній Україні.

Тема 7. Українська культура і духовне життя у XX ст. Проблема типової єдності європейської культури. Наука у системі культури XIX – XX ст. Художня культура XIX – XX ст.: романтизм, реалізм, імпресіонізм та ін. «Криза мистецтва» на рубежі XIX – XX ст.: модернізм. Різноманітність та складність культурних явищ у XX ст. Особливості розвитку української культури на початку XX ст. Освітній, науковий і технічний рівень в Україні початку новітньої доби. Неоромантична гуманістична концепція особистості в українській літературі. Питання про національну ідею. Творчі здобутки корифеїв українського театру. Розвиток музичної культури. Модернізм в архітектурі, скульптурі та малярстві. Особливості українського модерну 1900-1910 рр. Українське мистецтво у роки визвольних змагань. Радянський період розвитку культури України. Українське національно-культурне відродження 20-х років. Національна культура в умовах панування радянської ідеології 30-50-х років. Соцреалізм як тип тоталітарної культури. Культура України під час кризи радянської системи (60-80-ті роки). Релігія і церква в Україні.

Тема 8. Провідні тенденції розвитку сучасної української культури. Наростання кризових явищ у культурі глобалізованого світу. Зростання соціально-прагматичного вектора розвитку європейської культури XIX-XX ст. Дегуманізація культури та її прояви в мистецтві XX ст. Художній світ техногенної цивілізації. Естетика модернізму. Постмодерністська модель світу в українській та світовій інтерпретаціях.

Постмодернізм як плюралізм стильових напрямів в українському мистецтві. Характерні риси українського постмодерну та їх прояви в українській культурі. Експансія американської «маскультури». Проблема культурного відчуження: поляризація відношень «елітарна культура – народна культура». Особливості розвитку української культури у др. пол. XX – XXI ст. Нове національно-культурне відродження в добу становлення незалежності України. Шляхи та форми впливу інших культур на культурний процес в Україні.

3. Рекомендована література

Основна

1. Абрамович С. Д., Чікарькова М. Ю. Світова та українська культура: Навч. посібник. Львів: Світ, 2004. 344 с.
2. Анучина Л. В., Гребенюк Н. Є., Лисенко О. А. Українська та зарубіжна культура. Харків: Одіссей, 2006. 375 с.
3. Білоцерківський В. Я., Шейко В. М. Історія української культури. Навч. посіб. Київ: Знання, 2009. 413 с.
4. Бокань В., Польовий Л. Історія культури України. Київ: МАУП, 2002. 256 с.
5. Висоцький О. Ю. Історія української культури: Навчальний посібник. Дніпропетровськ: НМетАУ, 2009. 130 с.
6. Виткалов В. Г., Митровка М. М. Українська культура: Навчально-методичний посібник. Рівне: Волинські обереги, 2001. 168 с.
7. Греченко В. А., Чорний І. В., Кушнерук В. А., Рижко В. А. Історія світової та української культури: Підруч. для вищ. закл. освіти. Київ: Літера, 2000. 464 с.
8. Історія світової та української культури: Підручник для вищ. закл. світи / В. А. Греченко та ін. Київ: Літера ЛТД, 2005. 464 с.
9. Історія української культури / За заг. ред. І. Крип'якевича. 4-те видання. Київ: Либідь, 2002. 656 с.
10. Історія української культури: Зб. матеріалів і документів / Упоряд. Б. І. Білик та ін. Київ: Вища шк., 2000. 607 с.
11. Історія української культури: у 5 томах. Київ: Наукова думка, 2001. Т. 1. 1134 с., Т. 2. 847 с., Т. 3, 2003. 1245 с.
12. Історія української та зарубіжної культури: Навч. посіб. / С. М. Клапчук та ін. 4-те вид., перероб. і доп. Київ: Знання-Прес, 2002. 351 с.
13. Михайличенко Д. Ю., Белікова Ю. В., Потоцька Ю. І. Практикум з навчальної дисципліни «Культурологія»: навчально-практичний посібник. Харків: Вид. ХНЕУ, 2009. 191 с.
14. Огієнко І. Українська культура: Коротка історія культурного життя українського народу. Київ: Довіра, 1992. 141 с.
15. Попович М. В. Нарис історії культури України. Київ: АртЕк, 2001. 728 с.
16. Семчишин М. Тисяча років української культури. Київ, 1996. 689 с.
17. Українська культура: історія і сучасність: Навч. посібник/ За ред. Черепанової С. О. Львів: Світ, 1994. 456 с.
18. Українська та зарубіжна культура: Навч. посібник. / Закович М. М., Зязун І. А., Семашко О. М. та ін. Київ: Товариство «Знання», 2000. 622 с.
19. Українська та зарубіжна культура: Навч. посібник./ Дещинський Л. Є., Денисов Я. Я., Скалецький М. П. та ін. Львів: Бескид Біт, 2005. 304 с.
20. Українська та зарубіжна культура: Навч.-метод. посібник. Київ: КНЕУ, 2003. 367 с.
21. Українська художня культура: Навч. посіб. / За ред. І. Ф. Ляшенка. Київ: Либідь, 1996. 416 с.
22. Шейко В. М., Тишевська Л. Г. Історія української культури. Київ: Кондор, 2006. 258 с.

Додаткова

1. Баран В. Д., Баран Я. В. Походження українського народу. Київ, 2002. 403 с.
2. Брайчевський М. Ю. Утвердження християнства на Русі. Київ, 1983.
3. Відейко М. Ю. Трипільська цивілізація. Київ, 2003. 184 с.
4. Грушевський М. С. Історія української літератури. Київ, 1993. Т. II. 264 с.
5. Залізник Л. Л. Первісна історія України. Київ, 1999. 263 с.
6. Історія української літератури: В 6 т. 9 кн. / Упоряд. В. В. Яременко; Приміт. С. К. Росовецького. Київ: Либідь, 1993. 264 с., 285 с., 336 с., 320 с., 256 с, 352 с., 264 с, 280 с.
7. Лозко Г. Українське народознавство. Харків, 2005. 469 с.
8. Мар'яненко І. О. Минуле українського театру. Київ: Мистецтво, 1953. 180 с.
9. Михайлов Б. Кам'яна Могила – світова пам'ятка стародавньої культури в Україні. Київ, 2003. 152 с.
10. Нечуй-Левицький І. Світогляд українського народу. Київ, 1993. 87 с.
11. Овсійчук В. А. Майстри українського бароко. Жовківський художній осередок. Київ: Наукова думка, 1991. 338 с.
12. Павлів Д. Бронзова доба. Початок праслов'янської історії. *Історія України*. Львів, 1996. С. 3-50.
13. Рыбаков Б. А. Язычество древних славян. Москва, 1981. 608 с.
14. Українське бароко та європейський контекст: Архітектура, образотворче мистецтво, театр і музика. Київ: Наукова думка, 1991. 256 с.
15. Українці: народні вірування, повір'я, демонологія / Упор., прим. та біогр. нариси А. П. Пономарьова та ін. 2-е вид. Київ: Либідь, 1991. 640 с.
16. Чижевський Д. І. Українське літературне бароко. Київ: Обереги, 2003. 575 с.
17. Шилов Ю. О. Джерела витоків української етнокультури XIX тис. до н.е. – II тис. до н.е. Київ: Аратта, 2002. 271 с.
18. Яценко Б., Яценко В. Велесова книга. Київ: Велес, 2004. 256 с.
19. Зарубіжні українці. Етнографічний довідник. Київ: Україна, 1991. 256 с.
20. Корінний М. М. Короткий термінологічний словник з української та зарубіжної культури. Київ: Україна, 2000. 184 с.
21. Митці України. Енциклопедичний довідник. Київ: ІСБН, 1992. 847 с.

4. Методи навчання:

- 1) за джерелами передачі й характером сприйняття інформації: словесні, наочні, практичні.
- 2) практичні: вправи, лабораторні роботи, практичні роботи, графічні роботи, дослідні роботи.
- 3) метод навчальної дискусії – суперечка, обговорення будь-якого питання навчального матеріалу;
- 4) метод опори на життєвий досвід здобувачів;
- 5) метод тестового контролю;
- 6) методи викладання: інформаційно-повідомляючий; пояснювальний; інструктивно-практичний; пояснювально-спонукаючий; пояснювальний.

5. Форма підсумкового контролю успішності навчання: екзамен.

6. Система оцінювання.

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою		Оцінка за шкалою ЄКТС
	Для підсумкового семестрового контролю, що включає екзамен, курсову роботу, практику	Для підсумкового семестрового контролю, що включає залік	Для всіх видів підсумкового контролю
90-100	відмінно	зараховано	A (відмінно)
78-89	добре		B (дуже добре)
65-77			C (добре)
58-64	задовільно		D (задовільно)
50-57			E (достатньо)
35-49	незадовільно	не зараховано	FX (незадовільно з можливістю повторного складання)
1-34	незадовільно		F (незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни)